

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

«УКРАЇНА І СВІТ: ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ»

**ЗБІРНИК МАТЕРАЛІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

28 ЛИСТОПАДА 2014 Р.

ПІД ЗАГ. РЕД. К. В. БАЛАБАНОВА

МАРІУПОЛЬ
МДУ
2014

ЛІТЕРАТУРА

1. The National Security Strategy of the United States of America. May, 2010. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
2. Українська криза і світ. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.unian.net/news/ukrainskiy_krisis_i_mir.html

ПОЛІТИКА РЕСПУБЛІКИ СЛОВЕНІЯ ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН І МІСЦЕ В НІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ

Мороз О., Пахоменко С.П.

Республіка Словенія, незважаючи на невеликі територіальні розміри і кількість населення є поліетнічною країною. Так, з близько 2 млн. жителів Словенії, понад 1 млн. 600 тис осіб (або 83, 1 %) є етнічними словенцями. Серед інших етнічних груп кількісно переважають вихідці з республік колишньої Югославії - серби (2 %), хорвати (1, 8 %), боснійці (1, 1 %), а також албанці, черногорці, македонці тощо. Їх чисельність зростає через міграцію, пов'язану з економічними чинниками. Особливо місце в етнічній і правовій структурі займають т.зв. «традиційні» або «автохтонні» чи «історичні» меншини, що проживають компактно - італійці (2 258; 0,1 %) та угорці (6 243; 0,63 %) [1].

Етнічна політика словенської держави пропонує диференційований підхід до різних етнічних груп. Так, на конституційному рівні визнані традиційні меншини – угорці і італійці. Стаття 11. та стаття 64. Конституції Республіки Словенія гарантує їм особливі права, зокрема, офіційний статус італійської і угорської мови в місцях компактного проживання цих спільнот, обов'язкове вивчення їх в школі і використання в офіційній комунікації і ЗМІ. При чому офіційна і освітня двомовність поширюється у цих областях на все населення, зокрема і на словенців. Також угорці і італійці мають право створювати національні співтовариства як органи етнічного і регіонального самоврядування, до яких належить певні державні функції. Угорська і італійська громади мають по 1 зарезервованому місці у Державному Зібранні - нижній палаті словенського парламенту. Загалом, права традиційних меншин визначають біля 80 законодавчих актів і положень, що стосуються різних питань їх існування [2].

Дещо інший підхід застосований до ромської (циганської) меншини. Стаття 65. Конституції визнає за нею статус спільноти з особливими етнічними характеристиками. У 2007 р. був прийнято закон, що інтегрально регулював становище ромської спільноти, його організації і фінансування, з урахуванням найбільш болючих питань – освіта, інтеграція на ринок праці, умови життя тощо [3]. Хоча інституційні рамки забезпечують різні механізми покращення умов життя і інтеграції спільноти, ромоорієнтована політика ще недостатньо реалізована. Як зазначає словенський дослідник Дж. Хорват існують великі розбіжності в її застосуванні в різних общинах (регіонах) країни, що пов'язане з рівнем інтеграції ромської громади, а також рівнем толерантності місцевого населення [4].

Нарешті, третя модель спрямована на т.зв. «сучасні» меншини, тобто етнічні спільноти, що склалися в результаті міграції їх представників у другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Це, насамперед, уродженці республік колишньої Югославії - серби, хорвати, боснійці, косовари, македонці тощо, а також не досить чисельні представники інших етнічних груп, зокрема українці. На законодавчому рівні вони не виокремлюються як особливі категорії населення і у правовому сенсі мають елементарні можливості збереження ідентичності – фіксація власної належності до певної національності, вивчення рідної мови, підтримання на аматорському рівні національної культури. Словенська держава, сприяючи розвиткові етнічного розмаїття фінансово і організаційно підтримує їх етнокультурні проекти, тому кожна етнічна група має змогу подати заявку та виграти державний тендер на підтримку таких акцій.

Українська діаспора Словенії на 2012 р. налічувала за офіційними даними МЗС України лише близько 486 осіб [5]. Утім у словенських джерелах можна побачити цифру близько 900 осіб. А за переконанням представників українського руху, кількість українців налічує близько 3 000 чол. Українська спільнота не належить до історичних меншин країни і складалася переважним чином у другій половині ХХ століття - на початку ХХІ ст. двома шляхами. Перший – це міграції часів СФРЮ з інших республік федерації, зокрема з Боснії, Сербії, Хорватії, де ще з ХVІІІ - ХІХ століть існували осередки української (й русинської) присутності, засновані передусім вихідцями з Галичини та Закарпаття. Міграція їх представників до Словенії мала економічне підґрунтя, адже найбільш розвинута югославська республіка надавала значніші можливості для працевлаштування і поліпшення матеріального становища внутрішніх мігрантів [6]. Далеко не всі з них самоідентифікували себе як українців, вважаючись босняками, хорватами чи сербами [7]. До того ж, саме так їх і сприймали у Словенії. Але певна кількість цих переселенців зберігали свої українське коріння і мали деякі можливості його підтримувати ще за часів соціалістичної Югославії.

Другий шлях формування української діаспори – це т.зв. «шлюбна міграція», насамперед, жіноча, коли українки виходили заміж за словенців. Звісно, цей шлях не міг бути масовим, утім завдяки ньому українська діаспора Словенії представлена різними географічними регіонами України, і саме жінки відіграють активну громадську роль у інституційному оформленні діаспорних структур.

У незалежній Словенії першим з українських товариств постала секція «Єдність» при клубі слов'янських співвітчизників «Русло», що була утворена у 2005 р. Незважаючи на назву «слов'янський», клуб «Русло» презентує

насамперед інтереси росіян в їх соціальній і культурній адаптації у Словенії. Слід відзначити, що Словенія надає не дуже поширений у світі приклад співіснування у рамках однієї інституції російських і українських структур. Секція складалася переважно з жінок, російськомовних українок, вихідців зі східних, центральних та південних регіонів України. Основний акцент робився на проведенні культурницьких заходів, що знайомили словенців із традиційною та сучасною культурою України. Серед них – вечори української пісні, святкування релігійних свят з презентацією українських святкових традицій, фестиваль українського кіно, концерти українських виконавців класичної музики [8]. В останні роки активність «Єдності» поступово вщухала і зараз організація не виявляє ознак життєдіяльності.

Паралельно з секцією «Єдність» з 2005 р. існує Товариство українців і русинів Словенії «Карпати». Воно як раз і об'єднує насамперед вихідців із інших республік Югославії, історичною батьківщиною чийх предків є західні регіони України. Метою товариства визначалося спілкування українців Словенії, вивчення історії та мови, задоволення культурних і літературних потреб. Номінальним головою товариства є Євген Петришин, але реально основну роботу виконує виходець з української родини в Боснії Андрій Гевка. Значна частина членів організації недостатньо добре володіла сучасною українською мовою, тому у великій нагоді стали новоприбулі українські мігранти, які приїжджали із Західної України і вступали до лав товариства. Протягом 2007-2012 рр. Товариство «Карпати» було найбільш активною організацією в українському русі Словенії. Маючи у своєму складі представників творчої і наукової інтелігенції, саме «Карпати» реалізували кілька серйозних культурних проєктів. Зокрема, це перевидання у 2007 р. словенського перекладу «Кобзаря» Т. Шевченка та видання словенсько-українського розмовника, пісенника "100 найкращих українських пісень словенською мовою". Ці проєкти були профінансовані Фондом культури Республіки Словенія.

Товариство було ініціатором відкриття у 2010 р. у м Штанієль погруддя Тарасу Шевченкові та академічному художнику, перекладачеві "Кобзаря" Шевченка на словенську - Йоже Абраму. А середньовічне місто Штанієль стало місцем паломництва для всіх словенців та українців, які не забули минуле. Утім, сьогодні товариство «Карпати» живить свою діяльність лише за рахунок активності п. А. Гевки і майже не поповнюється молоддю і новими учасниками

У 2012 р було створено ще одну українську організацію - Спілку українців Словенії «Берегиня» За словами її засновника Галини Маловшек, "Берегиня" «була створена, щоб берегти українську мову та культуру навіть за кордоном держави та прививати молоді, яка має українське коріння, любов до неї». Одним з найпомітніших заходів Спілки стало святкування Дня незалежності України у 2012 р на якій було запрошено ансамбль українського народного танцю "Барвінок", а також вокально-хореографічний гурт "Червона Рута" з міста Соснівки Львівської області. З допомогою колективів глядачі мали змогу насолодитись танцювальною творчістю таких регіонів нашої держави - Галичини, Буковини, Закарпаття, Полісся [9]. «Берегиня» започаткувала щорічні фестивалі української культури у Словенії у м Жалець, що фінансово і організаційно підтримується словенським урядом і общиною міста [10]. Головною метою фестивалю є залучення молоді до соціальної активності у суспільному, культурному, економічному житті, поглиблення професійних, творчих і дружніх контактів між українцями з України та Словенії, представників українських культурних товариств країн Європи, просування та збереження української культури та української мови.

Організація спромоглася налагодити офіційне співробітництво з органами місцевого самоврядування Львівщини У 2013 р товариство підписало Меморандум про співпрацю із Львівською обласною радою і Львівською обласною державною адміністрацією Згідно з цим документом, сторони планують підтримувати збереження національної і культурної ідентичності, тотожності й мови українців, що проживають у Словенії, сприятимуть вивченню історії української громади. Львівська обласна рада, зокрема, сприятиме у забезпеченні товариств Словенії класичною, сучасною, художньою та публіцистичною літературою тощо [11].

У 2013 р керівниця української секції «Єдність» Ольга Мороз створила українську культурно-освітню організацію «Рукавичка», що зорієнтована на вивчення української мови і традицій серед дитячої аудиторії. О. Мороз започаткувала українську школу для дітей-співвітчизників, а також була ініціатором створення фольклорного гурту «Зорецвіт» і лялькового театру. Участь у «Зорецвіті» беруть українці з різних громадських організацій, а також етнічні словенці. Варто зазначити, що в Словенії кожна національна група має право на підтримку держави при вивченні другої рідної мови. У зв'язку з цим організація «Рукавичка» підписала угоду з Міністерством освіти Словенії про вивчення української мови у рамках додаткової освіти (недільної школи). «Рукавичка» співпрацює з Асоціацією Відроджені гімназії України, яка надає допомогу навчальною літературою. За сприянням Асоціації, О. Мороз готує виставку дитячих малюнків «Україна-Словенія: очима дітей».

Разом з товариством «Карпати» О. Мороз організувала у Люблянці постанову вистави українського драматурга Ірванця «Брехун з Литовської площі». Постанову була здійснена акторами українського товариства з Хорватії [12].

Таким чином, можна визначити три моделі захисту етнічного розмаїття у Словенії. Перша, конституційно наповнена і ґрунтовна визначена на законодавчому рівні передбачає сприяння широкому культурному, мовному і політичному самовиявленню двох основних традиційних (автохтонних) меншин – угорців і італійців. Друга спрямована на захист самотності і соціальну адаптацію ромської меншини, з її досить специфічними проблемами. І, нарешті, третя, відображає зацікавленість держави у збереженні ідентичності «нових» етнічних меншин, перш за все представників народів колишньої Югославії, а також інших етнічних груп, зокрема, українців. Але це позначено не конституційно - правовою фіксацією їх статусу, а адресним і цільовим сприянням їх культурницьким ініціативам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комитет ООН по ликвидации расового неравенства. Шестой и седьмой периодические доклады Республики Словения. Структура населения по национальной принадлежности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://flatik.ru/punkti-str-3-otveti-na-konkretnie-voprosi-soderzhishiesya-v-zak-index-3>
2. Конституция Республики Словения [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.right777.ru/konst.html#id36>
3. Dezelan, T. Citizenship in Slovenia: the regime of a nationalizing or a Europeanising state? / T. Dezelan. - University of Edinburgh, School of Law. Europeanisation of Citizenship in the Successor of the Former Yugoslavia(CITSEE). Working Paper – 2011 / 16 – S. 26.
4. Horvat-Muc, J., Interview. Murska Sobota. Desember 2010.
5. Українська держава та світове українство: актуальні питання, потенціал та перспективи взаємодії. Аналітична доповідь. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/0221_dop-8ce34.pdf
6. Атаманюк Ю. Словенці зачаровані хоробрістю Українського козацтва [Електронний ресурс] Ю. Атаманюк. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/article/6495/>
7. Товариство українців «Карпати» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www2.arnes.si/~ahevka/Pro%20nas.htm>
8. Клуб соотечественников «Русло». Украинская секція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ruslo.org/ukrainskaja-sekcija>
9. Голос з-над Бугу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://golossokal.com.ua/svjatkovi-podii/v-evropejskom-stile.html>
10. У місті Жалец (Республіка Словенія) відбувся фестиваль української культури «Берегиня» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/14990-u-misti-zhalec-respublika-slovenija-vidbuvsya-festivaly-ukrajinsykoji-kulyturi-bereginya>
11. Петро Колодій підписав Меморандум про співпрацю між Львівською обласною радою та товариством українців у Словенії «Берегиня». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.oblrada.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4153:petro-kolodiy-pidpisav-memorandum-pro-spiopratsju-mizh-lvivskoju-oblasnoju-radoju-ta-tovarisvdom-ukrayintsiv-u-sloveni-bereginja&catid=9:news&Itemid=1
12. Мороз О. Словенці прагнуть вивчати українську мову [Електронний ресурс] / О. Мороз - Режим доступу: <http://rokavicka.si/tsikavi-lyudi/olga-moroz>

ДЕЗІНТЕГРАЦІЯ ДЕРЖАВИ ЯК ЯВИЩЕ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Мурза К.Г.

В першу чергу слід відзначити, що міжнародні відносини, як певна система завжди функціонує в рамках тих чи інших процесів. Одним з найбільш важливих та водночас складних процесів є дезінтеграція держави. Дане явище представляє собою розпад однієї держави та появи на її території нових державних формувань. Для всього міжнародного співтовариства в таких умовах постає проблема адаптації та інтеграції нових суб'єктів міжнародних відносин. В історії таких процесів було безліч один з останніх відбувся коли розпався комуністичний блок, дана подія призвела до кардинальних змін, які фактично проходять і зараз.

В світі не існує загальних параметрів держав, які розпадаються, оскільки вони відрізняються по площі, населенню, етнічній структурі, історії, традиціям державності і т.д. Як правило, цілий ряд факторів, значимість яких різна в кожному окремому випадку, впливає на розвал, сприяє (або протистоїть) йому. Держави та їх інститути набули значні регіональні відмінності. Вони постійно змінюються отже, причини їх послаблення та розпаду також продовжують постійно змінюватись. Тому ледь можливо віднайти стандартний сценарій дій у випадку розпаду держави, оскільки в реальності кожна держава розвалюється по своєму[1]. Якщо аналізувати причини дезінтеграції слід відзначити, що складно звести їх до загальних параметрів, що є об'єктивним моментом. Кожна держава має свою складну історію внутрішніх та зовнішніх впливів та будь яка спроба концептуального узагальнення неминучим чином призведе до того, що будуть упущені з виду окремі фактори, релевантні та важливі в окремому випадку[2]. В цілому кожен окремий випадок дезінтеграції по своїй суті унікальний, оскільки держава, яка розпадається розвивалась в конкретних історичних умовах та зазнавала впливу різних зовнішніх та внутрішніх факторів. Проте не дивлячись на специфічність та унікальність кожного окремого випадку наявні спільні ознаки, які характерні для більшості випадків, це пояснюється в першу чергу тим, що держава, як інститут незалежно від особливостей розвитку та інших характеристик має загальні ознаки.

Індикатором та наслідком процесів дезінтеграції є територіальний розпад держави на окремі складові. Вище вже було відмічено, що держава існує завдяки певному набору інтегративних функцій, які забезпечують цілісність. При порушенні даних функцій в ході різного роду внутрішніх трансформацій з'являються відцентрові тенденції, які можуть мати форму федералізму, сепаратизму або іредентизму.